וארא ג

א. בהמשך צו דער טענה פון משה רבינו צום אויבערשטן „הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה"[1], שטייט אין פסוק[2]: „ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלקים לפרעה ואהרן אחיך יהי' נביאך. אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה גו'". איז רש"י מעתיק די התחלה, די וועדטער[3] „אתה תדבר" און איז מפרש: „פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי[4] ששמעת מפי ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה".

ד.ה. רש"י לערנט אז „אתה תדבר גו' ואהרן אחיך ידבר אל פרעה גו'" מיינט ניט אַז משה זאָל ריידן (בלויז) צו אהרן און נאָר אהרן זאָל ריידן מיט פרעה

— ע"ד ווי מ'האָט פריער געלערנט אין פ' שמות, אַז נאָכדעם וואָס משה האָט געטענה'ט צום אויבערשטן „כבד פה וכבד לשון אנכי"[5], „שלח נא ביד תשלח"[6], האָט אים דער אויבערשטער געזאָגט „ודברת אליו (צו אהרן) .. ודבר הוא לך אל העם גו'"[7]—

נאָר אַז (אויך) משה זאָל ריידן צו פרעה: און דער חילוק צווישן משה'ס דיבור און אהרן'ס איז נאָר אין דעם, וואָס משה האָט געדאַרפט ריידן בלויז „פעם אחת", און אהרן האָט עס געדאַרפט „ממליץ" זיין און „מטעים" זיין „באזני פרעה", ביז צו ווירקן אויף אים אַז — „ושלח את בני ישראל מארצו".

[דערפאַר איז רש"י מוסיף דעם וואָרט „(ויטעימנו) באזני (פרעה)" — הגם אַז אין פסוק שטייט סתם „אל פרעה" — וואָס דאָס מיינט ווי רש"י טייטשט אין אַנהויב פ' ויגש: „דבר באזני אדוני — יכנסו דברי באזנך"].

דער הכרח צו לערנען אַז „אתה תדבר" (פון משה) מיינט צו פרעה און ניט צו אהרן (אַנדערש ווי דער סדר אין פ' שמות כנ"ל, און ווי כמה פשטנים[8] לערנען איין אַזוי אויך דאָ)[9]: א) עס שטייט דאָך שוין אין פריערדיקן פסוק אַז „ואהרן אחיך יהי' נביאך" — איז וואָס דאַרף עס דער פסוק דאָ איבערחזרן נאָכאַמאָל („אתה תדבר גו' ואהרן אחיך ידבר גו'")? ב) עס שטייט בפירוש אין פסוק (פריער[10]) „הם המדברים אל

---

1) פרשתנו ו, ל.

2) ז, א־ב.

3) אף שרש"י מפרש כאן כל הכתוב (ולא רק התיבות „אתה תדבר")

— „את כל אשר אצוך" — „פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי" (ראה ש"ח כאן); „ואהרן אחיך ידבר אל פרעה" — „ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה" (וראה יריעות שלמה (מהרש"ל) כאן); „ושלח את בני ישראל מארצו" — שדיבור אהרן הוא באופן כזה שיפעול על פרעה, שלכן מדייק רש"י „באזני פרעה", כדלקמן בפנים—

מ"מ מעתיק רש"י רק תיבות אלו, כדרכו בכ"מ להעתיק רק התחלת הכתוב (או הענין) אף שכוונתו לכל הכתוב (או הענין). ראה לקו"ש חי"ז ע' 242.

4) בדפוס ראשון ושני דרש"י ובכמה כת"י דרש"י: לפי. וכן נעתק בטור הארוך פרשתנו ו, יב (ודפוסים אחדים דהרמב"ן שם, יג). וראה לקמן הערה 35.

5) ד, י.

6) שם, יג.

7) שם, טו־טז.

8) תיב"ע וראב"ע כאן. רמב"ן (לעיל ו, יג). ועוד.

9) וראה ג"כ מפרשי רש"י (ראי"ם, גו"א, דבק טוב, משכיל לדוד ועוד).

10) ו, כז. וכן מוכח מעוד כמה פסוקים — ראה גו"א ומשכיל לדוד.

פרעה גו״ — אז אויך משה האט געערעדט צו פרעה:

דעריבער לערנט רש״י, אז דער פסוק „אתה תדבר גו״ קומט זאגן, אז אויך משה זאל ריידן צו פרעה, אבער ער זאל עס טאן נאר „פעם אחת .. ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו וכו״.

ב. מ׳דארף אבער פארשטיין:

א) פריער, אין פ׳ שמות[11] ווערט דער־ציילט אז נאכדעם וואס משה ואהרן האבן צונויפגעקליבן די זקני ישראל וכו׳, „באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה גו׳ ויאמרו אלקי העברים גו״. און פון דעם וואס (אויך) דארט שטייט א לשון רבים איז מוכח, אז אויך דעמאלט האבן ביידע געערעדט צו פרעה[12] (ובפרט אז דער פסוק איז משנה פון פריער: בנוגע צו „כל זקני בני ישראל״ שטייט[13] „וידבר אהרן גו׳ אשר דבר ה׳ אל משה״, און ביי פרעה שטייט „ויאמרו״)

— און בפשטות איז מסתבר, אז היות משה איז געווען א „כבד פה וכבד לשון״ — וואס מהאי טעמא האט דער אויבער־שטער מסכים געווען אז אהרן „יהי׳ לך לפה״[14] — האט ער ניט געערעדט באריכות ובפרטיות וכמה פעמים, נאר ער האט געזאגט דעם עיקר והמוכרח און האט זיך סומך געווען אויף אהרן׳ען אז ער וועט „מטעים״ זיין זיינע רייד — ד.ה. ווי אנגעזאגט בפרשתנו

וויבאלד אזוי, שטעלט זיך די שאלה: אויב ס׳איז נויטיק צו באווארענען דעם סדר פון „אתה תדבר גו׳ ואהרן אחיך ידבר גו״, אז משה רעדט „פעם אחת .. ואהרן כו׳ ימליצנו ויטעימנו כו״ — האט עס דער פסוק געדארפט זאגן דארט וואו זיי האבן צום ערשטן מאל געערעדט צו פרעה (אין פ׳ שמות)[15]; און אויב ס׳איז א דבר המובן מעצמו (אז ווען ביידע האבן געערעדט, האט משה געערעדט בקיצור, זייענדיק א „כבד פה גו״, און אהרן האט מטעים געווען זיינע רייד) — פארוואס דארף עס דער פסוק מפרט זיין דא? עס וואלט געווען גענוג צו זאגן בקיצור אז משה זאל מצרף זיין צו זיך אהרן׳ען (ע״ד ווי (דער פסוק און) רש״י זאגט פריער[16] אויף „וידבר ה׳ אל משה ואל אהרן״ — „לפי שאמר משה ואני ערל שפתים צירף לו הקב״ה את אהרן כו״)?

---

11) ה, א. ג.

12) ברמב״ן (ו, יב) כתב: „מתחילה לא צוה אותו שידבר הוא אל פרעה רק אמר ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו והי׳ אפשר שידברו הזקנים והוא יחריש״, ומשמע שמפרש כן גם הכתוב „ויאמרו״ שבפ׳ שמות (שרק האחד דיבר) — אבל מפשטות הלשון „ויאמרו״ (וכן הלשון „המדברים״ שבפרשתנו) משמע, שגם משה דיבר אל פרעה (וראה גם רמב״ן שמות ד, טו). ולהעיר ג״כ, שברמב״ן ו, יג כ׳ (בטעם הכפלת טענת משה): „והקב״ה צוה את שניהם לדבר אל העם ואל פרעה וחשב משה כי שניהם יתנבאו כו׳ ושניהם יבואו כו׳ ואל פרעה ודי שידבר האחד כו״ — והרי רש״י פליג ע״ז וס״ל ש„הוא הדיבור עצמו האמור למעלה כו״.

13) ד, ל.

14) שם, טז. — ואף שזהו בנוגע הדיבור „אל העם״, הרי (נוסף על המבואר לקמן, שבפשטות זה תשובה גם ע״ד השליחות לפרעה. הרי) מכיון שבפועל הי׳ „כבד פה גו״ מובן שדיבר בקיצור כו׳, כבפנים.

15) ואף שבשליחות זו לא הי׳ ציווי מיוחד למשה לדבר לפרעה, כ״א „ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם גו״ (שמות ג, יח) [אלא ש„הזקנים נשמטו אחד אחד כו״ (פרש״י שם ה, א) ונשארו רק משה ואהרן], משא״כ כאן שנצטווה „דבר אל פרעה גו״ — מ״מ, מכיון שגם בפ׳ שמות מפורש „ויאמרו״, שגם משה דיבר לפרעה (עם היותו „כבד פה גו״), הו״ל להכתוב לפרש סדר הדיבור, כבפנים.

16) ו, יג. וראה פרש״י שם, כט־ל: „הוא הדיבור עצמו האמור למעלה .. היא אמירה שאמר למעלה כו״.

ב) אַ גרעסערע תמי'[17]: וואָס איז בכלל געווען די טענה פון משה רבינו דאָ „הן אני ערל שפתים" — ער האָט דאָך שוין פריער געטענה'ט „כבד פֶּה וכבד לשון אנכי" און דערויף האָט דער אויבערשטער אים געענטפערט „הוא יהי' לך לפֶה" — היינט פאַרוואָס איז ער איצט ווידער אַמאָל געקומען מיט (לכאורה) דער זעלבער טענה „הן אני ערל שפתים"?

ולאידך, אויב עס איז דאָ צוגעקומען אַ חידוש אין דער צווייטער טענה, וואָס דעריבער איז ניט מספיק די עצה אַז אהרן „יהי' לך לפֶה" — איז ווי ווערט זי פאַרענטפערט דערמיט וואָס „אהרן אחיך יהי' נביאך", וואָס איז לכאורה דער זעלבער ענטפער ווי אין פ' שמות?

ג. מפרשים[18] ענטפערן (אויף דער צווייטער שאלה) אַז פריער רעדט זיך נאָר וועגן דעם דיבור „אל העם" (ווי דער פסוק איז דאָרט מדגיש „ודבר הוא לך אל העם"), און דאָ איז נתחדש גע־וואָרן די שליחות הדיבור אויך צו פרעה; און דערפאַר האָט משה דאָ ווידער געטענה'ט „אני ערל שפתים", און דער אויבערשטער האָט געענט־פערט אַז אויך ביי דער שליחות צו פרעה — „ואהרן אחיך יהי' נביאך".

אָבער עס איז שווער אַזוי צו זאָגן — ווייל:

א) באַלד איז המשך פון די ערשטע רייד וואו דער אויבערשטער האָט אָנגע־זאָגט אַז משה זאָל ווערן דער שליח ה', ווערן שוין דערמאָנט ביידע שליחות'ן: „לך ואספת את זקני ישראל גו'"[19], און אויך „ואשלחך אל פרעה גו'"[20] — איז דערפון מובן, אַז די תשובה פון אויבערשטן „הוא יהי' לך לפֶה" באַציט זיך אויף ביידע שליחות'ן[21].

ב) ועיקר: מיט עטלעכע פסוקים ווייטער — נאָכן דערציילן אַז דער אויבערשטער האָט מסכים געווען „הוא יהי' לך לפֶה" — דערציילט דער פסוק[22] אַז דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה בפירוש „(בלכתך לשוב מצרימה ראה כל המופתים גו' ועשיתם לפני פרעה גו') ואמרת אל פרעה גו'", און מ'געפינט ניט אַז משה זאָל אויף דעם טענה'ן צום אויבערשטן „כבד פֶּה גו'" וכיו"ב[23];

מוז מען זאָגן, אַז ער האָט אָנגע־נומען, אַז (כאָטש דאָ וועט (אויך) ער מוזן ריידן צו פרעה („ואמרת")[24] — ניט ווי ביים דיבור צו די בנ"י וואו אהרן אַליין האָט צו זיי געזאָגט — פונדעסט־ווענִיגער) קען ער מיטנעמען אהרן[25] „לפֶה"[26].

---

17) כמו שהקשה הרמב"ן (ו, יב), אברבנאל ואלשיך כאן. ועוד.

18) רמב"ן שם (ושמות ד, טז). אברבנאל שם. ועוד. וראה אלשיך שם בארא.

19) שמות ג, טז.

20) שם, י. וראה פרש"י שם: יועילו דבריך כו'. פרש"י שם, יא: לדבר עם המלכים.

21) ומש"נ „ודבר הוא לך אל העם" — כי עיקר השליחות אז הי' ל„העם", כמבואר בהמשך הכתובים שם (וגם השליחות לפרעה אז הי' צ"ל עם זקני ישראל כנ"ל הערה 15), והשליחות של משה לפרעה הי' על לאח"ז (ראה פרש"י שבהערה 23).

22) שמות ד, כא־כב.

23) ודוחק לומר שמכיון שציווי זה הי' על לאחר זמן (כפרש"י שם: „מופתים שאני עתיד לשום בידך כו'", עי"ש) לכן לא טען משה כו'.

24) ועד"ז כאן שנצטווה משה (ו, יא. כט) „דבר אל פרעה מלך מצרים".

25) אבל אין להוכיח זה מ„ויאמרו אל פרעה" (שמות ה, א), שהרי שם הי' הציווי „ואמרתם", כנ"ל הערה 15.

26) ועפ"ז יומתק לשון רש"י עה"פ „יהי' לך לפה" — „למליץ לפי שאתה כבד פה", דלכאורה: תיבות אלו מיותרות — אלא שבזה מוסיף בפי'

ד. נוסף על הנ"ל זיינען דאָ כמה דיוקים אין לשון רש"י, ומהם:

א) ס'איז מובן אַז משה האָט געַרעדט בצמצום ובקיצור (און אהרן האָט אין דעם מאריך ומטעים געווען), אָבער וואָס איז דער הכרח צו זאָגן אַז משה האָט געַרעדט דוקא „פעם אחת" און ניט מער?

ב) וואָס איז דער דיוק הלשון „(פעם אחת) כל שליחות ושליחות כו'" — לכאורה וואָלט דאָ מער מתאים געווען דער לשון „כל ציווי וציווי" — בהתאם צו לשון הכתוב „את כל אשר אצוך"?

ג) „(כל שליחות ושליחות) כפי ששמעת מפי", וואָס איז לכאורה אַ יתור לשון — צי דען וועט משה זאָגן פרעה'ן ניט ווי ער האָט עס געהערט פון אויבערשטן?!

ד) וואָס איז דער כפל הלשון „ימליצנו ויטעימנו"?

ה. דער ביאור אין דעם וועט זיין פאַרשטאַנדיק בהקדים להסביר וואָס משה האָט אין זיין טענה דאָ משנה געווען פון זיין פריערדיקער טענה: אין פ' שמות[29] האָט ער געזאָגט „כבד פה וכבד לשון אנכי", און דאָ[27] — „אני ערל שפתים", ובפרט אַז לויט פרש"י איז עס אַ שינוי ניט נאָר אין לשון, נאָר אויך אין תוכן הענין[28]:

„כבד פה וכבד לשון אנכי" איז רש"י מפרש: „בכבידות אני מדבר", ד.ה. אַז ער קען ריידן, נאָר דאָס קומט אים אָן „בכבידות": משא"כ „ערל שפתים" טייטשט רש"י[29] „אטום שפתים": זיינע ליפן זיינען „פאַרשטאָפּט" — ס'איז אַ שטערונג צום ריידן.

און דאָס איז דער חידוש אין זיין צווייטער טענה: פריער האָט ער גע־מיינט אַז ער איז (בלויז) „כבד פה וכבד לשון" — ער קען ריידן עכ"פ „בכבידות", און דעריבער האָט דערצו מספיק געווען מיטצונעמען אהרן'ן, וואָס וועט מאריך ו„מטעים" זיין דאָס וואָס משה וועט זאָגן בקיצור צו פרעה;

אָבער איצט איז ער געקומען צו דער הכרה אַז „אני ערל שפתים": זיין ריידן איז ניט נאָר ניט „בקלות" נאָר אינ־גאַנצן ניט מעגלעך, כאילו ער וואָלט געווען „אטום" — ובמילא האָט דאָך ניט קיין אָרט זיין שליחות צו פרעה [ואדרבה: זיין קומען צו פרעה באופן אַז ער וועט דאָרט שווייגן וועט ניט בלויז ניט ברענגען קיין תועלת, נאָר פאַר־קערט, גורם זיין אַ קלקול[30]: פרעה קען דאָך אָננעמען זיין שתיקה אָלס הסכמה אַז עס דאַרף זיין „תכבד העבודה"[31] וכיו"ב].

אויף דעם האָט אים דער אויב־ערשטער געענטפערט „אתה תדבר גו'": דאָס איז ניט נאָר אַ ציווי (דו זאָלסט ריידן), נאָר (צוזאַמען דערמיט) אַ הבטחה — דו וועסט ריידן: אַז כאָטש ער איז אָן „ערל שפתים" וועט דער אויבערשטער אים געבן די יכולת צו ריידן[32].

הכתוב, שאהרן נתמנה „לך לפה" בכלל, וגם כאשר משה צריך לדבר, מ"מ, אהרן „יהי' לך לפה — למליץ כו'". אבל ראה לקמן הערה 32.

27) ו, יב. ל.

28) ראה ש"ך עה"ת עה"פ ערל שפתים.

29) ו, יב.

30) ראה מדרש שכל טוב כאן. אברבנאל כאן.

31) שמות ה, ט.

32) וצע"ק דלעיל (ו, יג) נאמר רק (כתשובה על הטענה „ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים") „וידבר ה' אל משה ואל אהרן" ופרש"י: „לפי שאמר משה ואני ערל שפתים צירף לו הקב"ה את אהרן להיות לו לפה ולמליץ", דמזה משמע שעיקר

און דעריבער איז רש"י מדייק „כל שליחות ושליחות וכו'", צו מדגיש זיין אז דאָס וואָס משה האָט געקענט ריידן איז טאקע געווען ניט מכח עצמו, נאָר דערפאַר וואָס ער איז געגאַנגען בשליחותו של הקב"ה, און דאָס האָט אים געגעבן כח ויכולת צו ריידן; און דאָס קומט בהמשך צו דעם וואָס רש"י איז מפרש מיט עטלעכע פסוקים פריער[33]: „אני ה', כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי" — אַז ס'איז גענוג דאָס וואָס „אני" איז דער משלח בכדי צו קענען מקיים זיין „דברי שליחותי". — עד"ז בנוגע צום עצם איבערגעבן (זאָגן) דברי השליחות.

ו. עפ"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק די אריכות אין לשון רש"י — „פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי": די כוונה פון משה'ס גיין ריידן צו פרעה איז ניט געווען צו איינרייַדן פרעה מיט הסברות וטעמים, נאָר צו איבערגעבן די שליחות פון אויבערשטן; משה איז געווען דער שליח ה' וואָס האָט גערעדט צו פרעה במקום (ובכח) המשלח — הקב"ה. ובמילא האָט משה גערעדט איבערגעבן דעם ענינען לשון פון דעם משלח[34] (אַן הכפלה והסברה): ער האָט עס געדאַרפט זאָגן בלויז „פעם אחת" (פונקט ווי דער אויבערשטער האָט עס געזאָגט „פעם אחת"), און „כפי ששמעת מפי" — מיט דעם זעלבן לשון בדיוק ווי ער האָט עס געהערט פון אויבערשטן[35].

דערביי שטעלט זיך אָבער די שאלה: דער דיבור פון אויבערשטן צו משה'ן איז דאָך געווען בלשון הקודש[36], ובמילא איז אויך דיבורו של משה צו פרעה געווען בלשון הקודש[37] („כפי ששמעת מפי") — איז ניט מובן: רש"י האָט שוין פריער מפרש געווען אין פ' ויחי[38] אַז פרעה האָט ניט „מכיר" געווען בלשון הקודש[39], היינט ווי אַזוי האָט ער

התשובה הוא בזה ש„צירף לו הקב"ה את אהרן". ודוחק לתרץ דשם נאמר הענין רק בקיצור — כי סוף סוף אין חידוש בזה ש„צירף לו כו' אהרן" (כנ"ל בפנים).

ואולי י"ל (בדוחק עכ"פ), שלכן מוסיף רש"י „להיות לו לפה ולמליץ", היינו שלא רק „יטעים" דברי משה, כ"א צריך להמליץ אותם • לפרעה (מכיון ש„אתה תדבר גו'" הוא באופן שפרעה לא יבין, כדלקמן בפנים); וע"ד לשון הכתוב בפ' שמות „הוא יהי' לך לפה" (וברש"י שם: למליץ כו') שנאמר בדיבור אהרן אל העם, שאז לא דיבר משה אליהם כלל. ולהעיר מפרש"י כאן ד"ה יהי' נביאר. תרגום שמות ד, טז. ואכ"מ.

33) ו, כט.

•) אבל קשה לפרש „ולמליץ" כדלקמן בפנים (תרגום מלשון הקודש ללשון מצרי) — כי בפשטות נקט רש"י לשון הכתוב דפ' שמות עם פירושו, כדלקמן בפנים ההערה.

34) להעיר מס' בעלי ברית אברם (להמר"א אזולאי — זקנו של החיד"א) פרשתנו ו, יא־יב (בפ' הכתוב (שם, כט) „דבר אל פרעה מלך מצרים את כל אשר אני דובר אליך"): „שלא תוסיף כלום מעצמך אבל תאמר הדברים כסדר שאסדר אני לך ובוודאי בסייעתא דשמיא".

35) ויש להתאים המבואר בפנים גם עם הגירסא (דלעיל הערה 4) „לפי כו'" — היינו, שהטעם שמשה צריך לדבר רק „פעם אחת כל שליחות כו'" הוא „לפי ששמעת מפי", שהוא השליח ששמע ישר מפי הקב"ה (ע"מ למסור דברי ה' לפרעה). וראה גו"א בא יב, ג.

36) להעיר מפרש"י בראשית ב, כג.

37) ראה גם לבוש האורה לפרש"י פרשתנו ו, יב. וראה מכילתא דרשב"י כאן: „אתה תדבר בלשון הקודש כמלאך ואהרן אחיך ידבר בלשון מצרי כו'". צפע"נ (להרצובי) שמות ד, י.

38) ג, ו. — וצ"ע במ"ש בלבוש הנ"ל „ואם פרעה זה הוא פרעה הראשון כבר ידעת שלמד לשון הקודש מיוסף כמו שפרש"י בפרשת ויחי".

39) וגם להמ"ד ד„ויקם מלך חדש — חדש ממש" (פרש"י שמות א, ח (בפי' הראשון)) — דוחק לומר שה' מכיר בלשון הקודש, והרי פרעה לא למד

געקענט פֿאַרשטיין וואָס משה האָט געזאָגט בלה"ק?

דעריבער איז רש"י ממשיך: „ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו וכו'", וואָס „ימליצנו" האָט אין זיך (אויך[40]) דעם טייטש פון איבערזעצן פון איין שפּראַך אויף אַ צווייטער, ווי רש"י האָט שוין פריער מפרש געווען (אין פ' מקץ[41]) אויפן פסוק „כי המליץ בינותם": „כשהיו מדברים עמו ה' המליץ ביניהם היודע לשון עברי ולשון מצרי והי' מליץ דבריהם".

ד.ה. אהרן וועט האָבן אַ צווייענדיקן תפקיד: א) „ימליצנו" — איבערזעצן פון דער שפּראַך פון דברי משה, ב) „ויטעימנו כו'" — מסביר ומטעים זיין דעם תוכן פון זיינע רייד, באופן אַז זיי זאָלן נתקבל ווערן „באזני פרעה".

ז. לכאורה איז נאָך אַלץ ניט גלאַטיק: וויבאַלד אַז פרעה האָט סיי ווי ניט פֿאַרשטאַנען וואָס משה האָט מיט אים גערעדט, טאָ וואָס איז געווען די תועלת פון משה'ס דיבור? ועד כדי כך, אַז אויף דעם איז געווען אַ ספּעציעלע נתינת יכולת, כנ"ל.

איז דער ביאור: דאָס קומט בהמשך צו פרש"י אין פריערדיקן פסוק: „נתתיך אלקים לפרעה — שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין". ד.ה. משה'ס ענין אין זיינע רייד צו פרעה, איז ניט געווען אים אויפצוקלערן מיט דברי טעם וכו' (דאָס איז געווען אהרן'ס תפקיד — „ואהרן אחיך יהי' נביאך", כנ"ל), נאָר אים צו „שופט" זיין — אין אַן אופן ווי „ורודה" וואָס דאָס איז „לרדותו במכות ויסורין".

און עד"ז בעניננו: משה רבינו האָט געדאַרפט זאָגן צו פרעה „שלח את עמי" מיט אַ שטרענגקייט און בייזערן זיך אויף אים, אַז פונעם אופן הדיבור (און פונעם אויסדרוק פון משה'ס פנים בשעת מעשה וכו'[42]) זאָל פרעה פֿאַרשטיין אַז דאָס איז „קשות" — בדוגמא פון מכות ויסורין.

ח. פון יינה של תורה אין דעם פרש"י:

אין דעם ענין פון „ראה נתתיך אלקים לפרעה" („שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין"), איז חסידות[43] מבאר: בשעת קליפות זיינען בעוצם תקפן (וואָס דאָס איז דאָך מחמת יניקתן וכו'), האָט אפילו[44] אַ צדיק קיין כח ניט זיי אַראָפּצוואַרפן און צעברעכן (ע"ד מחז"ל[45]: „אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו"); דאָס איז נאָר ב„יכלתו יתי' שהוא כל יכול", אַז אפילו אַ רשע וואָס איז „כל גאה", זאָל זיין — „והשפילהו .. הכניעהו והדך רשעים תחתם"[46].

און דאָס מיינט „ראה (ל' חידוש

לשון הקודש כל זמן היות יוסף משנה למלך (בערך שמונים שנה!). וראה פנ"י פרשתנו ו, יב.

ומ"ש בלבוש שם „ואם הוא פרעה אחר כבר ידעת מאמרם ז"ל שאין ממנין מלך מצרים עד שיוכל לדבר בכל שבעים לשון" — צ"ע, שהרי מפורש ברש"י ויחי שם „על לשון הקודש שאני מכיר עודף על ע' לשון כו'". וראה גם רש"י האזינו לב, ח.

40) אבל אי"ז פירושו בדוקא בכל מקום — ראה (בענינו) פרש"י שמות ד, טז (כנ"ל הערה 32).

41) מב, כג.

42) ראה פרש"י בשלח טו, ח.

43) אוה"ת פרשתנו ע' רלא. ד"ה ראה נתתיך תרל"א, תרע"ז, תשט"ו. פלח הרמון פרשתנו ע' סד.

44) באוה"ת שם „אלא לצדיק". ואולי צ"ל „גם לצדיק" (כבד"ה ראה נתתיך תרל"א: גם לצדיקים מופלגים. ועד"ז בד"ה זה דתרע"ז).

45) ברכות ז, ב. מגילה ו, ב. אבל צ"ע אם זוהי אותה הדרגא ממש בתוקף. וראה לקמן הערה 55.

46) איוב מ, יא־יב. וראה גם יהל אור ע' שסו.

ופליאה) נתתיך אלקים לפרעה": הגם אַז פרעה איז נאָך געווען בתקפו, ביז אפילו „לא הי' עבד יכול לברוח ממצרים"[47], האָט דער אויבערשטער געגעבן משה'ן „ממשלה זרוע כא־ל[48] ממש על פרעה"[49], ביז צו רודה זיין אים „במכות ויסורין"[50].

און דער כח איז געגעבן געוואָרן דוקא צו משה'ן[51]: וואָרום זייענדיק דער נשיא הדור, דער „אנכי עומד בין ה' וביניכם גו' להגיד לכם את דבר ה'"[52] — אַ ממוצע דורך וועמען עס ווערט נמשך „דבר ה' ממש"[53] — דעריבער ווערט דורך אים נתגלה כוחו ויכלתו ית' „לרדותו במכות ויסורין". [און דערמיט איז מובן פאַרוואָס ר' שמעון בן יוחי האַלט אַז „מותר להתגרות ברשעים"[54] (אויך ווען „השעה משחקת להם"[55]) —

ווייל רשב"י איז אַ ניצוץ פון משה רבינו, כידוע[56], וואָס האָט דעם כח צו „מכניע" זיין די רשעים — אויך ווען זיי זיינען בתקפם[57]].

און דאָס איז דער טעם פנימי פאַר־וואָס משה רבינו האָט געמוזט ריידן צו פרעה'ן (א) און ס'איז ניט געווען גענוג דיבורו של אהרן — (ב) כאָטש אַז דער דיבור איז געווען אין אַ שפּראַך וואָס פרעה האָט ניט פאַרשטאַנען—

ווייל דאָ האָט זיך געמוזט אויפטאָן די שבירה פון פרעה'ן ווען ער איז נאָך בתקפו, און דעריבער (א) איז עס נאָר בכחו של משה; (ב) עס איז ניט אַן ענין פון בירור, נאָר שבירה[58] (לרדותו כו'), און ס'איז דערפאַר ניט נוגע אַז פרעה זאָל פאַרשטיין דעם דיבור.

ט. עפ"י הנ"ל איז אויך מובן דאָס וואָס רש"י זאָגט אַז משה האָט געמוזט איבערגעבן דברי הקב"ה „כפי ששמעת

---

47) פרש"י יתרו יח, ט. מכילתא שם, יא.

48) איוב שם, ט („זרוע כא־ל").

49) ל' אוה"ת שם. ד"ה ראה נתתיך תרל"א.

50) וראה בארוכה תו"ח פרשתנו בפסוק הוא אהרן ומשה (קיט, ב ואילך) דפרעה הו"ע קשה עורף דקליפה, תוקף הישות והגסות, והכנעתו היא רק ע"י משה כו', עיי"ש. וראה גם אוה"ת פרשתנו ע' רכט־רל.

51) ראה אוה"ת שצויין בהערה 43 „לפי שמשה הי' משם מ"ה דא"ק .. שהוא למעלה מהתהו ותיקון כו'". ובהדרושים ד"ה ראה נתתיך הנ"ל מקשר זה עם הא שמשה הוא נשמה דאצילות. וראה גם תו"ח שם (קכ, ב ואילך). אוה"ת שבהערה הקודמת.

52) ואתחנן ה, ה.

53) ראה בארוכה סד"ה פנים בפנים תרנ"ט (ע' קצד־ה). וראה תו"ח פרשתנו קטז, א ואילך. ועוד.

54) ברכות ומגילה שם.

55) ראה מקומות שצויינו בהערה 43 (שגם „כל גאה והשפילהו גו'").

וצע"ק מסוגיית הגמרא שם, דלתירוץ א' (וראה טו"א מגילה שם. רי"ף ועץ יוסף לע"י ברכות שם) גם רשב"י מודה דשעה משחקת לו שאני. ובכל אופן צ"ע מהמבואר בסוגיא שם שאין פלוגתא בין רשב"י והמ"ד „אל תתגרה בו" (כמו שמתרץ בגמרא בכמה אופנים. ולתי' א' דלכו"ע כל צ"ג מותר להתגרות כו', לאו דוקא רשב"י (משה) וכיו"ב). וראה חדושי גאונים לע"י ברכות שם (בשם הצל"ח)*.

ואולי הכוונה, דזה שרשב"י אמר באופן סתמי „מותר להתגרות כו'" (מבלי לחלק כו'), הוא מכיון שמצד דרגתו הוא מותר להתגרות בכל אופן. ועצ"ע.

56) סידור שער הל"ג בעומר בסופו (בשם כתבי האריז"ל וכו').

57) באוה"ת (שבהערה 43): „ואפשר רשב"י דפ"ק דברכות הי' ג"כ מבחי' זו כו'". אבל במאמרים ד"ה ראה נתתיך הנ"ל מבואר זה בפשטות, כבפנים.

58) ראה תו"ח שם (קכא, סע"א): „אתה תדבר כו' פי' תדבר לשון הכנעה כו' להכניעם ולהשפילם בתכלית כו'".

---

*) שם מבואר „שאין הכוונה בסוגיות הללו להקשות מרשב"י ור"ד על ר"י דאולי פליגי ומ"ס שמותר להתגרות ומ"ס שאסור להתגרות כו' כל הקושיות של הגמ' כו' הוא למירמי קראי אהדדי". אבל לכאורה אין לתרץ בהמאמרים עפ"ז, שהרי מסיק שם שהתי' האחרון בגמ' (ברכות) שעה שמשחקת שאני הוא לשיטת רשב"י.

מפי" דוקא: אֶט דעם כח, צו קענען צע־ ברעכן קליפות וועו זיי זיינען נאָך בתקפן, האָט משה רבינו געהאָט מצד דעם וואָס ער איז געווען דער שליח ה', דורך וועמען עס איז נתגלה געווארן כחו ית' („זרוע כא־ל"); און דעריבער איז דער דיבור געווען אין אָן אופן פון „אתה תדבר .. כפי ששמעת מפי": ע"ד „שכינה מדברת מתוך גרונו של משה"[59].

דערמיט קען מען אויך מבאר זיין וואָס דער סדר פון „אתה תדבר, פּעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי כו'" האָט זיך אָנגעהויבן ערשט נאָך דעם ווי משה האָט געטענה'ט „אני ערל שפתים":

ס'איז מבואר אין חסידות[60], אַז דאָס וואָס משה איז געווען „כבד פּה וכבד לשון" האָט זיך עס געגנומען מצד זיין ביטול צו אלקות — אַז צוליב זיין גודל הביטול האָט ער ניט געקענט משפּיע זיין, ע"ד ווי „איידי דטריד למבלע לא פליט"[61].

דערפון איז מובן, אַז אויך דער ענין פון „ערל שפתים" ווייזט אויפן גודל הביטול פון משה רבינו; און נאָך אויף אַ גרעסערן ביטול ווי „כבד פּה וכבד לשון" — וואָרום „כבד פּה וכבד לשון" מיינט אַז עס איז נאָך געבליבן דיבור (השפּעה), נאָר ס'איז „בכבידות", נאָך ניט ביטול לגמרי; „ערל שפתים" אָבער ווייזט אויף ביטול בתכלית, וואָס דער־ פאָר קען ער אינגאַנצן ניט ריידן.

---

59) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1087. וראה ד"ה פנים בפנים שם. ובכ"מ.

60) תו"א כג, סע"א. לקו"ת עקב יד, סע"ב. שם, ד ואילך. סידור קי, ב (ועוד). אוה"ת פרשתנו ע' רו. ביאוה"ז להצ"צ ע' תמז. ועוד.

61) כן הובא בכ"מ בדא"ח (ראה בענינו סידור וביאוה"ז שם). וראה חולין קח, ב.

און דעריבער איז דוקא אָט דער ביטול פון „ערל שפתים" געווען די אתדל"ת, הכנה והקדמה צו „ראה נתתיך אלקים לפרעה גו'" — דורכן ביטול אין אָן אופן פון „בלי שום הרגש כלל"[62] קען דערנאָך זיין (ע"ד פון „שכינה מדברת מתוך גרונו של משה") — „דבר ה' ממש"[63] — וואָס פאָדערט זיך צו דער שבירה פון פרעה'ן.

יו"ד. לכאורה קען מען נאָך אַלץ פרעגן: ווי קומט עס, וואָס דוקא פרעה האָט געהערט די שליחות ה' (אויך) פון משה'ן אַליין, און בנ"י האָבן עס געהערט בלויז פון אהרן'ן („ודבר הוא לך אל העם")?

אמת טאָקע, אַז בנ"י האָבן ניט געדאָרפט אָנקומען צו דעם, משא"כ די שבירה פון פרעה (קליפה בתקפה) האָט געמוזט זיין נאָר דורך כחו של משה[64]

[און עד"ז איז עס אויך אין פשטות הענין: אידן זיינען מאמינים בני מאמינים[65], דעריבער איז פאָר זיי געניג אַז אהרן גיט זיי איבער, אָלס שלוחו של משה, וואָס משה האָט געהערט פון אויבערשטן — איז „ויאמן העם גו'"[66]; ביי פרעה אָבער וואָלט דאָס ניט מספּיק

---

62) ד"ה פנים בפנים שם. וראה תו"ח שם (קכ, ריש ע"ב) דלפי שמשה הי' „בחי' הביטול במציאות ממש בהעדר הרגשת עצמו מכל וכל כו' הי' יכול להכניע .. קליפה תקיפה דפרעה וכו'", ע"ש.

63) להעיר ממדרש הגדול כאן: „ובשביל שאמר אני ערל שפתים זכה לבסוף אנכי עומד בין ה' וביניכם".

64) כמבואר בארוכה בתו"ח שם. אוה"ת שבהערה 50.

אבל להעיר מדיבור משה אל בנ"י ריש פרשתנו (ו, ט): פרש"י בא יב, ג (ושקו"ט במפרשי רש"י שם). ואכ"מ.

65) שבת צז, א.

66) שמות ד, לא.

געווען און דעריבער האָט משה אַליין געמוזט רעידן]:

פונדעסטוועגן איז עס ניט גאָר גלאַטיק: פֿאַרוואָס זאָל בייַ אידן פעלן אָט דער ענין נעלה פון דיבורו של משה?

דער ביאור אין דעם: וועז אהרן גיט איבער דברי משה צו די אידן איז עס דאָן בייַ אים נאָר בדרך „מעבר"[67], די אידן נעמען דעם דיבור של משה אָן קיין שינוי וירידה (במעלתו) מצד דעם ממוצע; ע"ד ווי „משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו'"[68], וואָס הגם אָז עס איז דורכגעגאַנגען כו"כ ממוצעים, פונדעסטוועגן איז עס אַלץ די „תורה מסיני", כמחז"ל[69] כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני.

דאָקעגן בייַ פרעה, אויב דיבורו של משה וואָלט צו אים געקומען (נאָר) דורך אהרן'ען, וואָלט עס געמוזט זיין אין אָן אופן פון התלבשות (ושינויים) וכו', ובמילא וואָלט אינעם דיבור געפעלט פון כחו של משה וואָס פאַדערט זיך לשבירת פרעה כנ"ל.

דערמיט איז אויך מובן דער שינוי הלשון אין די פסוקים — בייַ בנ"י שטייט אָז אהרן „יהי' לך לפה", און בייַ פרעה — „ואהרן אחיך יהי' נביאך": בייַ אידן איז אהרן געווען פיו של משה („לך לפה")[70], אהרן'ס דיבור איז געווען אין דער זעלבער דרגא ווי וועז ער קומט פון פה של משה — בדרך מעבר: משא"כ בייַ פרעה איז אהרן בלויז געווען „נביאך", וואָס דאָס מיינט (כפרש"י) „מתורגמנך" — און וועז אָ דבר השפעה ווערט איבערגעגעבן דורך אָ מתורגמן קומט זי אַראָפּ בדרך ירידה ושינוי לפ"ע המקבלים, כמבואר בכ"מ[71].

יא. די הוראה פון דעם איז עבודה פּרטית פון כאו"א:

ס'איז דאָ אַמאָל אָז די נפש האלקית געפינט זיך אין גלות אין נפש הבהמית, ביז אין אָן אופן וואָס „השעה משחקת לה" — די קליפּה איז אין אָ מצב פון „גסות .. שמגבי' עצמה על אור קדושת נפש האלקית כו'"[72].

איז די עצה אויף דעם — „נתתיך אלקים לפרעה .. לרדותו במכות ויסורין": עס דאַרף זיין דער „ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר כו'"[73], „ירעים עלי' בקול רעש ורוגז להשפילה .. לומר לו אתה רע וכו'"[74], און דאָס גופא ברעכט די גסות הקליפּה פון נפש הבהמית, כמבואר בארוכה אין תניא[75].

וי"ל בדא"פ עכ"פ, אָז דעם כח אויף דעם האָט מען פון משה רבינו, וואָס אים האָט דער אויבערשטער געזאָגט „ראה נתתיך אלקים לפרעה, שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין"; און דעריבער איז אָט דער כח פאַראַן בייַ יעדן אידן,

---

67) ראה חילוק מעבר והתלבשות — קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנת, א). לקו"ת מסעי פט, ג. ד"ה פנים בפנים שם. ובכ"מ.

68) אבות בתחילתה.

69) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1088. ועוד.

70) בתו"ח שם (קיט, ב) מוכיח מזה ד„לגבי זקני ישראל יהי' אהרן עיקר המדבר" (משא"כ „לגבי פרעה .. יהי' נביאך .. ולא שיהי' לפה ממש") — אבל מובן שיש בזה גם הפירוש שהוא פיו דמשה. וכמובן מתו"ח שם קטז, ב ואילך (עי"ש).

71) ד"ה פנים בפנים שם. המשך תרס"ו ע' קב. ובכ"מ.

72) תניא פכ"ט (לו, א).

73) ברכות ה, א.

74) ל' התניא שם (לז, א).

75) שם (לז, א ואילך). וראה ג"כ תניא פל"א (לט, ב ואילך).

וואָרום „כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה"[76].

און על אחת כמה וכמה אַז אַזוי איז עס ביי אידן אַלס כלל און באַם נשיא הכלל, וואָס הנשיא הוא הכל[77]: כשם ווי משה רבינו אין זיין צייט האָט געהאָט דעם כח צו רודה זיין פרעה „במכות ויסורין" אפילו ווען „השעה משחקת לו", אַזוי איז עס בכל דור ודור, אַז דער נשיא הדור, דער „אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא"[78], האָט דעם כח דורכצוברעכן אַלע העלמות והסתרים וואָס זיינען דאָ אויף קדושה, אויך וועט זיי זיינען בתקפם.

יב. דאָס איז אויך דער ענטפער צו די וואָס טענה'ן: וויבאַלד אַז מ'גענפינט זיך אין דעם חושך כפול ומכופל פון דרא דעקבתא דמשיחא מיט אַזויפיל גרויסע העלמות והסתרים וכו' וכו' — היינט ווי קען מען דורכפירן די תביעה פון רבותינו נשיאינו צו מפיץ זיין דעם לימוד תורת החסידות און די הליכה בדרכי החסידות בכל מקום ומקום, ובפרט אין די ערטער וואָס זייער מצב איז אַזוי נידעריק, אַז זיי זיינען גאָר מונע ומעכב וכו'?

דאָרף מען וויסן, אַז אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, אויך אין דרא דעקבתא דמשיחא

— ואדרבה: וויבאַלד די נשמות פון היינטיקן דור, דרא דעקבתא דמשיחא, זיינען בבחי' „גלגול" פון די נשמות פונעם דור המדבר כידוע[79], איז זיכער, אַז די זעלבע ענינים וואָס זיינען געווען ביים דור המדבר זיינען פאָראַן אויך איצט —

און דורכדעם וואָס מ'פאַרבינד זיך מיטן נשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, האָט מען ניט וואָס צו נתפעל ווערן פון די העלמות והסתרים, וואָרום מ'האָט דעם כח פון משה רבינו זיי צו צעברעכן — „לרדותו במכות ויסורין".

— אַוודאי דאַרף מען גיין בדרכי נועם ובדרכי שלום, אַזוי איז דער רצון פון כ"ק מו"ח אדמו"ר, און ווי ער האָט געבעטן ביי זיין פאָטער כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע אַז זיין נשיאות זאָל זיין בחסד וברחמים[80]:

אָבער וויסן דאַרף מען, אַז בשעת מען איז צוגעבונדן צום נשיא הדור — וואָס די התקשרות איז דורך לימוד תורתו, היטן זיינע תקנות[81] והליכה באורחותיו נס"ו[82] — דעמאָלט האָט מען ניט וואָס צו נתפעל ווערן פון קיינע העלמות והסתרים,

און אַזוי ווי דעמאָלט האָט משה רבינו צעבראָכן קליפת פרעה און אַרויס־געפירט אַלע אידן פון גלות מצרים „ביד רמה"[83], אַזוי וועט זיין אויך איצטער, אַז ניט קוקנדיק אויף קושי הגלות, וועט דער משה שבדור[84] אַרויסנעמען אונז אַלעמען פונעם גלות צו דער גאולה האמיתית והשלימה „ביד רמה" ובקרוב ממש.

(משיחות ש"פ וארא תשכ"ט, תשט"ו)

---

76) תניא רפמ"ב. וראה ג"כ ביאור לאגה"ק סי' זך בסופו.

77) פרש"י חוקת כא, כא. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו.

78) תקו"ז תס"ט (קיד, א). וראה ב"ר פנ"ו, ז.

79) לקו"ת וס' הליקוטים להאריז"ל שמות ג, ד. שער הגלגולים הקדמה כ.

80) לקו"ש ח"ב ע' 502.

81) היום יום ע' סה.

82) ראה אגה"ק סי' זך וביאורו.

83) בשלח יד, ח.

84) דמשה גואל ראשון הוא גואל אחרון — נסמן ונתבאר בלקו"ש ח"א ע' 8 ואילך.